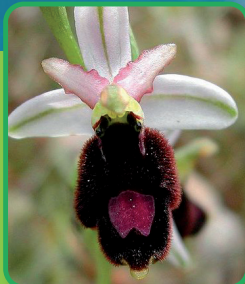

Endemismes de les Illes Balears

GADMA

GRUP D'AMICS EN DEFENSA DEL MEDI AMBIENT

FUNDACION
CEMEX
ESPAÑA

GADMA

Grup d'Amics en defensa del
Medi Ambient

És una associació, sense ànim de lucre, dedicada a la defensa del medi ambient i la conservació de la natura.

Davant la situació actual, en que moltes espècies pròpies de les nostres illes estan en perill d'extinció o en una situació vulnerable, ens hem plantejat la necessitat de dur a terme una campanya per donar a conèixer aquestes espècies.

Els objectius centrals d'aquesta revista són:

Conscienciar a la població, i més concretament als infants en edat escolar, de la necessitat de tenir cura del nostre entorn i de la nostra fauna i flora.

Aconseguir donar a conèixer diferents espècies de fauna i flora que només es troben a les Illes Balears.

Esperem que t'agradi la revista, i que tu també vulguis col·laborar en la defensa del medi ambient, i la conservació de la nostra fauna i flora!!

Un poc d'Història

Com eren les nostres illes just abans que hi arribassin els primers pobladors humans?

Gràcies a la geologia i a la interpretació dels fòssils (restes o senyals dels essers vius del passat), avui podem respondre aquestes preguntes...

Fa 5,7 milions d'anys....

Les illes quedaren connectades amb el continent.

Aquest fet permeté que a Mallorca arribàs la fauna, com per exemple el **Myotragus**, una espècie extingida de mamífer herbívor semblant a una cabra, que habitava ja fa uns 5.000 anys a Mallorca i Menorca.

< *Myotragus balearicus*

Un poc d'Història

Fa 5,35 d'anys.....

L'estret de Gibraltar es va tornar a obrir i per tant a omplir-se la mar Mediterrània. De llavors ençà les illes mediterrànies romanen aïllades del continent, i per tant els essers vius que habitaven a les Balears es van anar diferenciant dels altres animals i vegetals del continent, incapaços de desplaçar-se entre aquest i les illes. Aquest procés evolutiu mitjançant el qual, unes espècies donen lloc a unes altres es coneix com **especiació**.

Des de fa uns 2,35 milions d'anys....

Les illes que formen les Balears han tingut una història geogràfica diferent. Durant les glaciacions del Quaternari, a causa de l'acumulació d'aigua en forma de gel en els casquets polars i en les grans serres, mars i oceans van baixar de nivell. Això va provocar que quedessin unides Menorca i Mallorca, i per una altra banda Eivissa i Formentera. Entre aquestes dues grans illes s'interposava un canal marí de més de 70 km d'amplada que es feia infranquejable per a la fauna terrestre. Això va fer que l'evolució de les espècies i els ecosistemes fossin diferents a cada illa.

Mapa de les Balears a l'actualitat, on apareixen encerclades:

Les Gimnèsies: Mallorca, Menorca i Cabrera

Les Pitiüses: Eivissa i Formentera

L'aïllament geogràfic i ecològic, juntament amb altres factors com el clima i els recursos existents, van determinar les espècies que serien presents a les Illes Balears, i quines serien les seves característiques o trets distintius que les diferenciarien de les espècies continentals. Això produeix una riquesa natural específica important, digna de ser estudiada i conservada.

Per tant... Què és un endemisme?

Un endemisme o espècie endèmica, és una espècie vegetal o animal exclusiva d'un lloc determinat, àrea o regió geogràfica, com per exemple les nostres Illes, i que no es possible trobar a cap altre part del món.

Com han aparegut els endemismes?

Els endemismes han sorgit per diferents motius....

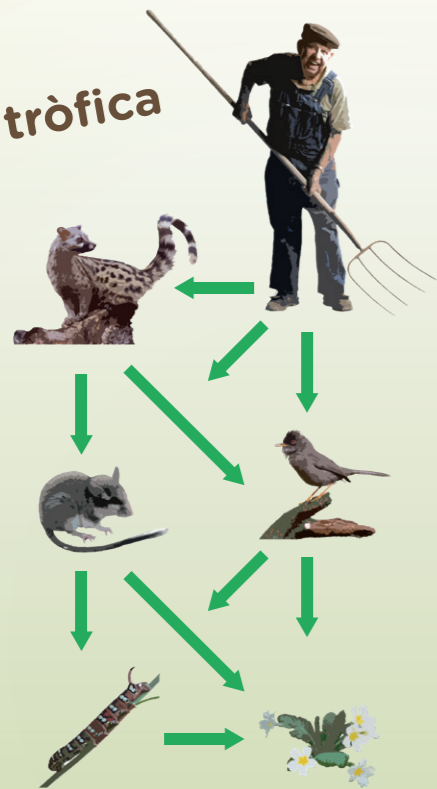
- L'aïllament geogràfic de les espècies de les Illes Balears va provocar que evolucionessin de manera diferent, donant lloc també a espècies diferents.
- Les condicions ambientals particulars de les nostres illes, així com la presència d'una estació més humida amb pluges torrencials i una altra estació estival més eixuta, també fa que els essers vius s'hagin d'adaptar a aquestes condicions, i que d'aquesta manera desenvolupin característiques diferents per tal de sobreviure al nostre clima mediterrani.
- L'arribada de l'home a les Illes va ser molt important, perquè va provocar que determinades espècies desapareguessin, i per altra banda, va introduir unes altres espècies.
- Les relacions entre tots els essers vius, com per exemple els herbívors que mengen determinades plantes, i els carnívors depredadors que mengen també uns animals en concret, també afavoreix que les espècies pròpies de les Illes tinguin unes característiques determinades, i siguin diferents a les d'altres llocs.

Que es la subespècie?

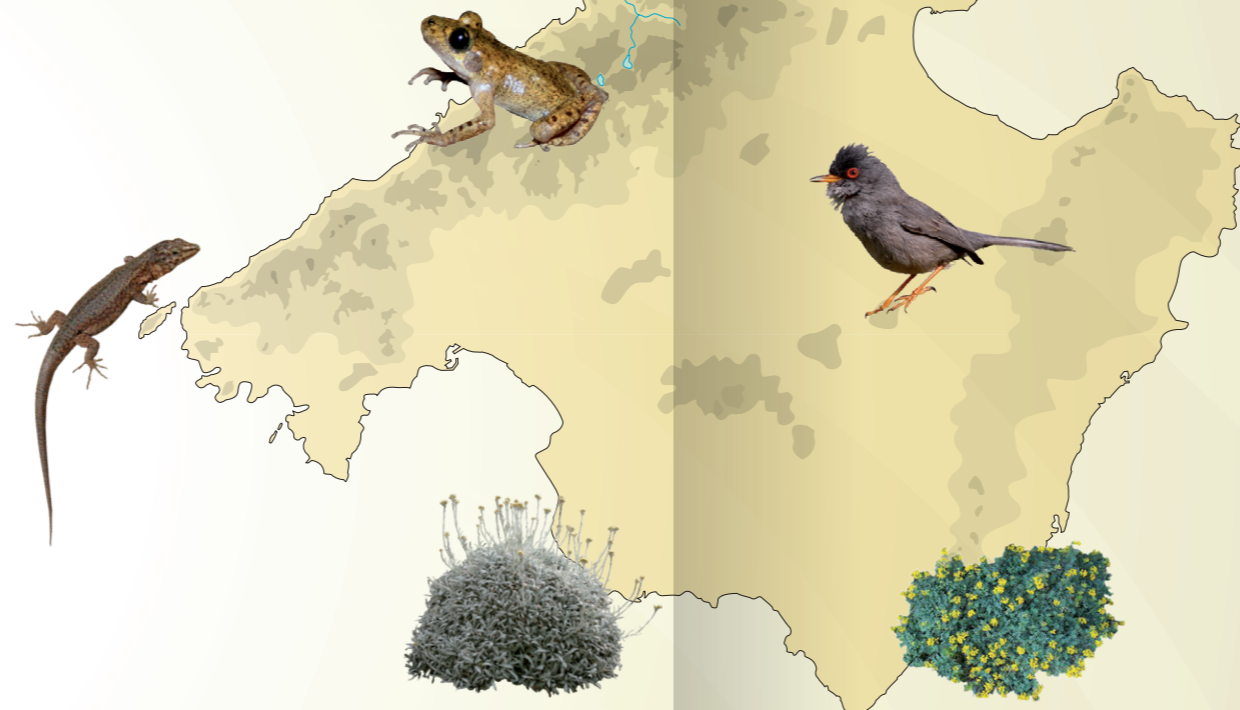
En biologia es denomina subespècie a cada un dels grups en què es divideixen les espècies, i que es componen d'individus que, a més dels caràcters propis de la mateixa, tenen en comú altres caràcters morfològics pels quals s'assemblen entre si i es distingeixen dels de les altres subespècies.

La subespècie és una part de l'espècie formada per una o més poblacions, poc diferenciades i amb una distribució regional concreta.

Xarxa tròfica

Mallorca

Menorca

Les Gimnèsies

Cabrera

Alguns endemismes

Les illes, donat el seu aïllament, són llocs amb una elevada quantitat d'endemismes. A Balears tenim més de 300 espècies animals endèmiques, la qual cosa suposa que una part important de la nostra fauna insular s'ha diferenciat de la continental.

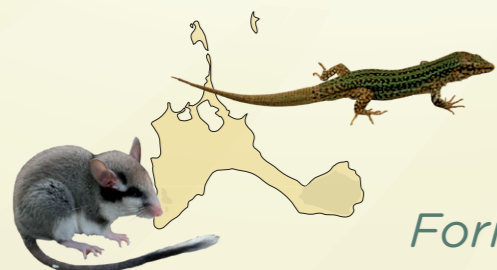
La fauna i la flora endèmica de les Balears és un producte únic de l'evolució biològica, i representa la part més singular del nostre patrimoni natural, que ha de ser apreciat i conservat!!!

Les Pitiüses

Eivissa

Formentera

Fauna

En el passat, la fauna de les Gimnèsies i de les Pitiüses era molt diferent. Sembla que, llevat de les espècies voladores (aus, ratapinyades i insectes) no compartien gairebé cap espècie terrestre: diferents comunitats vegetals, diferents herbívors i també diferents carnívors.

Cal destacar que el 99% dels endemismes animals de les Balears són invertebrats (escarabats, caragols, aràcnids, papallones, etc)

Escarabat de sang

(Timarcha balearica)

És endèmic de les Gimnèsies, té el cos bombat i és de color blau verdós fosc o negre. Quan són molestats llancen un líquid d'olor intens i desagradable.

Caragol de serp

(Iberellus balearicus)

És un mol·lusc gasteròpode endèmic de Mallorca, concretament de la península de Formentor, per la zona de Pollença. Destaca la seva vistositat, té moltes espirals que oscil·len entre el color blanc i marro. Està en perill d'extinció a causa de la seva recollida per menjar-lo.

El ferreret

(Alytes muletensis)

És un amfibi d'uns 4 cm, endèmic de les Gimnèsies, i que es troba en perill d'extinció. Actualment només es troba en certs punts de la serra de Tramuntana de Mallorca. Els primers exemplars vius van ser descrits a Mallorca, a uns quants torrents de muntanya, i a Menorca no es coneixen exemplars vius i només se n'han trobat esquelets. El ferreret s'extingí de Menorca després de l'arribada dels romans, probablement amb la introducció de la mostela, la serp d'aigua i la granota verda.

La sargantana balear

(Podarcis lilfordi)

És un petit rèptil fosc, amb quatre extremitats curtes. Té el cos i la cua llargs. És endèmic de les Gimnèsies, només es troba a determinats illots de les Balears, com l'illa de Cabrera. Les sargantanes, es troben absents a l'illa de Mallorca a causa de les modificacions ambientals introduïdes per l'home al llarg de la història, i la introducció d'altres espècies competidores o depredadores. Són, juntament amb el ferreret, els vertebrats terrestres més antics de les Balears.

La sargantana pitiüsa

(Podarcis pityusensis)

És un endemisme de les Pitiüses, originària d'Eivissa i Formentera. És una espècie robusta, de potes fortes i cap curt. El seu aspecte és variable, existeixen espècies de coloració més o menys fosca, amb el ventre blau cobalt. Habita els paratges perifèrics pedregosos, acostant-se també als habitatges humans, murs i escombreres. En illots propers pobla els penyals sense vegetació.

Virot petit (*Puffinus mauretanicus*)

És una espècie d'au endèmica de les Balears, que només cria en les nostres illes, sent la població de les Pitiüses la més important del món. Encara que sigui endèmica de les Balears, realitza migracions arribant a França o Portugal. Té una grandària d'uns 90 cm. d'ala a ala, i 30 de bec a cua. És capaç de viatjar centenars de quilòmetres per a anar a pescar, i poden arribar a penetrar 40 m. en l'interior de la mar per cercar peixos amb els quals alimentar-se. Els moixos assilvestrats danyen el Virot i moltes altres espècies d'aus, ja que són grans depredadors que arriben fins i tot als penya-segats on cria el virot.

Busqueret de coa-llarga

(*Sylvia balearica*)

És un endemisme de les Illes Balears (encara que no es troba present a Menorca). Fa una llargària d'uns 13-14 cm. És de color gris, amb les parts inferiors d'un to més clar que les superiors, encara que el color del seu plomatge varia amb l'edat. Les potes són d'un taronja clar i el bec taronja fosc amb la punta grisa.

Menjamosques

(*Muscicapa striata ssp. balearica*)

És un petit ocell de color grisenc, amb el pit i ventre més pàl·lid. S'alimenta d'insectes que captura al vol, i fa un audible crit curt, que en moltes localitats és l'origen de denominacions populars. És molt confiat i cria en ocasions en edificis oberts i porxadades.

La rata de coablanca

(*Elyomys quercinus spp. ophiusae*)

És un endemisme de Formentera. Es tracta de la subespècie més gran que hi ha. És un mamífer rosegador nocturn, i pot trobar-se amb facilitat tant en el sòl com en els arbres, on no té dificultat alguna per pujar a trobar aliment o refugi, utilitzant la seva llarga cua per a equilibrar-se en les seves carreres i salts entre els arbres.

El mart menorquí

(*Martes martes minoricensis*)

És un petit mamífer que és una subespècie endèmica de Menorca. Habita als matolls i als boscos de pins i alzines de l'illa. És un carnívor però a la tardor s'alimenta més de fruits, ajudant així a dispersar les llavors. Tot i que és abundant, és difícil de veure a causa del seu comportament nocturn i sigil·lós. Tot i això es pot notar la seva presència pels petits excrements que deixa normalment sobre les roques o parets seques per tal de marcar el seu territori.

La geneta d'Eivissa

(*Genetta genetta isabelae*)

Va ser possiblement importada pels àrabs des d'Àfrica, però amb el pas del temps s'ha anat diferenciant, adoptant una mida més reduïda, essent la subespècie d'Eivissa la més petita, la qual cosa esdevé sovint en el cas dels mamífers de les Illes. És un carnívor caçador que té la grandària d'un moix domèstic, amb el cos allargat i esvelt, extremitats curtes i una cua llarga. El pelatge és de color marró grisenc amb moltes taques fosques, i el seu musell és afilat.

Flora

En el passat, Gimnèsies i Pitiüses van tenir ecosistemes distints. Les Gimnèsies tenien boscos d'alzines a l'interior i en els plans costaners grans boscos de boix balear (*Buxus balearica*), planta que encara es pot trobar a Mallorca.

Les Pitiüses estaven pràcticament nues de vegetació arbòria i predominaven les herbes nitròfiles, producte de l'efecte de les excrecions de la gran quantitat de colònies d'aus que tenien.

Estepa Joana

(*Hypericum balearicum*)

Endemisme, present a les garrigues de muntanya, i de vegades també a les zones baixes de Cabrera, Eivissa, Mallorca i Menorca. L'estepa Joana és una de les plantes emblemàtiques de les Illes Balears, és un bell arbust endèmic freqüent a la Serra de Tramuntana, però menys freqüent a les altres Illes. És fàcil de reconèixer per les seves fulles gruixudes, amb els marges ondulats i amb unes grans glàndules que també es troben sobre les tiges. Tota la planta fa un aroma ben característic.

Orquídia

(*Ophrys balearica*)

És l'única orquídia endèmica de les Balears. Es pot reconèixer pel seu gran label de color fosc que al centre té una taca violàcia. Els sèpals són rosats. La flor de costat sembla un ocell perquè la part que cobreix els estams té un petit bec que recorda el cap d'una au.

Didalera

(*Digitalis minor*)

És endèmica de Mallorca, Menorca i Cabrera. Aquest és un dels més bells endemismes de Balears, la didalera és inconfusible amb les seves flors rosades que pengen. Viu als penyals, sovint colonitzant el substrat del peu de les parets rocoses.

Coixinet de monja

(*Teucrium marum* subsp. *occidentale*)

És una mata petita arrodonida, com un coixí una mica punxent perquè les branques acaben en punta. Fa unes fulles triangulars de color verd-grisós i quasi blanques pel seu revers. Floreix a la fi de la primavera, fa flors de color púrpura a la part de dalt de les branques. Es troba a les muntanyes de Mallorca. A Menorca i Cabrera es troba una altre subspècie (spp. *marum*) formant comunitats semblants però que es troben a prop de la mar.

Palònia

(*Helleborus lividus*)

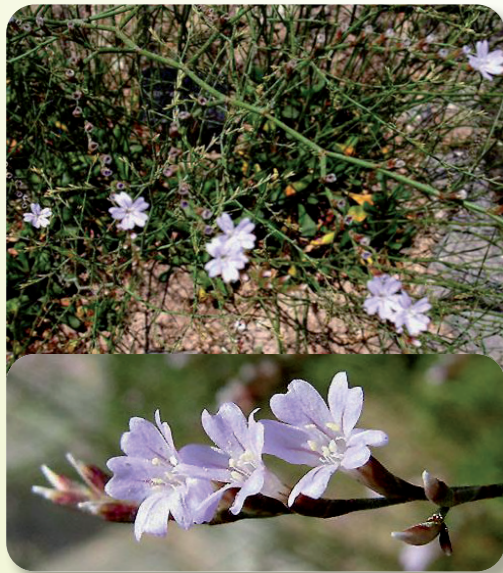
Aquest endemisme es troba als peus de les roques, a llocs ombrívols de la Serra de Tramuntana i de l'illa de Cabrera.

Llampúgol o llampúdol bord

(*Rhamnus ludovici-salvatoris*)

Present a alzinars, garrigues seques, replans, vessants i comellars. És un arbust de petites dimensions, que rarament supera el metre i mig d'alçada, de fulles dures esclerofil·les, lluentes i d'un verd molt fosc per l'anvers i molt més clar pel revers.

Limonium

(*Limonium barceloi*)

És una espècie endèmica de les Illes Balears que es troba en perill d'extinció. Podem trobar-la als saladers del litoral.

Api de'n Bermejo

(*Apium bermejoi*)

És una de les espècies amb més risc d'extinció de les Illes Balears. Només la coneixem d'una localitat a una zona costanera de Menorca. És una planta herbàcia molt petita, aquesta herba creix aferrada en terra amb estolons formant petites catifes de fulles que cobreixen la terra. Té unes flors molt petites, de color blanc.

GADMA
GRUP DYNAMICS EN DEFENSA DEL MEDI AMBIENT

FUNDACION
CEMEX
ESPAÑA

Perquè s'han de protegir els nostres endemismes?

Els endemismes són espècies úniques, presents només a les nostres Illes, si desapareixen s'extingiran i mai més podrem gaudir d'aquests essers vius.

Mantenir les espècies
i **respectar**
el nostre entorn
és el nostre
deure!!

Pastanaga marina

(*Daucus carota L. spp. Majoricus*)

Es troba al litoral occidental de Mallorca i a l'illa de Cabrera a prop de la mar. Es distingeix de les altres que viuen a aquests ambients per la seva umbel·la que s'obre completament formant una bola.

Col borda

(*Brassica balearica*)

Aquesta espècie és un endemisme exclusiu de Mallorca. Es troba a la Serra de Tramuntana ocupant les esclotxes de les parets rocoses de la part alta de la muntanya, generalment en llocs ombrívols. Es caracteritza per les seves fulles de marges ondulats, lluints i de consistència carnosa que es concentren a la base de la planta. No hi ha cap altre planta als penyals amb fulles semblants, és inconfusible.

Primavera blanca

(*Primula acaulis (L.) spp. balearica*)

Aquesta espècie endèmica creix a la part alta de la Serra de Tramuntana, al peu de les parets rocoses. Les fulles formen una roseta que es troba arran de terra, són grans i allargades.

Esperó de Formentera

(Delphinium pentagynum spp. formenterense)

Es tracta d'un endemisme exclusiu de Formentera. És de fàcil identificació per les seves fulles arrodonides i dividides, que se pareixen a les d' un gerani, i les seves flors grans i de color violaci.

Lletretera

(Euphorbia margalidiana)

Endemisme de l'illot de Ses Margalides, a la costa nord d'Eivissa. És una lletretera arbustiva de fins a 1 metre d'alçada. Té les tiges una mica gruixudes i les fulles lanceolades. Aquesta espècie es troba en un estat crític de conservació.

Maçanella

(Helichrysum ambiguum)

Es tracta d'un endemisme que es pot trobar a la Dragonera, Mallorca i Menorca. És una mata de color gris clar, quasi blanc, amb fulles amples que sempre viu penjant a les fissures de les parets rocoses ombrívols. Té una forma arrodonida, com moltes altres espècies dels penyals.

Violeta de penyal

(Hippocrepis balearica spp. balearica)

La violeta de penyal és un dels endemismes més coneguts. L'aroma de les seves flors de color groc és molt agradable. Viu a les esclatxes de les parets rocoses ombrívols de Mallorca, Menorca i Cabrera, juntament amb els altres nombrosos endemismes que colonitzen aquest hàbitat. És una mata amb formes arrodonides.

Globularia

(Globularia cambessedessi)

Endemisme de Balears, que creix sobretot a les muntanyes de Mallorca, on es troba a les esclatxes de les parets rocoses, sovint en llocs ombrívols. Té una rabassa llenyosa de la que surten les fulles en forma d'espàtula i que sovint tenen unes quantes dentetes. La flor té forma de botó blau de prop de 5 cm.

Clavell

(Dianthus rupicola spp. Bocchoriana)

Aquest és l'únic clavell que viu a les Illes, és un petit arbust que viu a les esclatxes d'una petita zona del Cap de Formentor. Té fulles lanceolades bastant consistents al tacte i de color verd glauc. Les flors són de color rosat i tenen el marge dentat. La seva flor té forma d'ombel·la on pot haver-hi moltes flors més petites que es van obrint de forma seqüencial. Floreix a l'estiu fins la tardor.

Viola

(*Viola jaubertiana*)

Endemisme de la Serra de Tramuntana de Mallorca. És una herba de fulles cordades i disposades en una roseta basal. Es diferencia de la resta de violes per tenir les fulles glabres, molt lluentes i coriàcies. Les flors són inodores de color blau i a la part basal de color crema, amb esperó. Viu als roquissars ombrívols.

Peu de milà

(*Thymelaea velutina*)

És una planta pròpia d'arenals marítims i dels cims de la Serra de Tramuntana. Té les fulles cobertes per una densa pilositat que dona a la planta un color gris blanquinós, de vegades groguenc. Les fulles són ovalades i gruixades. Floreix al final de l'hivern i durant la primavera.

Estepa blenera

(*Phlomis italica*)

És un arbust de tiges i fulles molt piloses que li donen un color verd groguenc i un tacte de borra. Les seves fulles tenen forma de punta de fletxa. Forma unes flors rosades a la part superior. Viu sobretot a la muntanya de Mallorca, però també a les clarianes de les garrigues de Menorca i Mallorca, i floreix al maig i juny.

Perquè desapareixen les espècies endèmiques?

La fragilitat dels endemismes

Els endemismes són molt sensibles a la introducció de noves espècies.

Espècies introduïdes

Les introduccions d'espècies per part de l'home a les nostres Illes s'han produït des de fa molts d'anys.

Els primers pobladors baleàrics, els romans, els àrabs, els cristians... tots ells introduïren accidentalment o expressament espècies animals i vegetals que després han quedat moltes d'elles assilvestrades.

Antigament el procés d'introducció d'espècies era lent. En canvi ara, a causa del comerç d'espècies usades com a mascotes o d'elements de decoració en el cas de les plantes del nostre jardí, de cada vegada s'ha accelerat més perillosament aquesta introducció d'espècies que pot perjudicar seriosament la nostra fauna i flora autòctona.

Les espècies invasores són un seriós perill per la nostra fauna i flora autòctones.

Si adquireix animals com a mascotes no les allibereu mai a la natura. Tampoc ho heu de fer amb les plantes de jardí, especialment si són exòtiques.

A les Balears en tenim molts d'exemples d'espècies invasores:

- La **vinagrella**: pot ser tòxica pel bestiar
- La **formiga argentina**: ocasiona problemes econòmics i sanitaris
- El **bàlsam**: arriba a cobrir totalment grans espais litorals. Elimina les plantes pròpies de les Balears i provoca canvis en el paisatge
- Les **rates**: quan habiten illots devoren els ous i els polls de les aus marines
- **Algues marines**: diverses espècies afecten greument els fons rocosos de totes les Balears.

Fauna introduïda

Les espècies **animals invasores** són un perill per la fauna i flora autòctones. Si adquireu animals com a mascotes no les allibereu mai a la natura.

Algunes d'aquestes espècies s'adapten i creen una competència molt forta. De vegades poden arribar a desplaçar les nostres espècies posant les seves poblacions en seriós perill d'extinció, fenomen que s'accentua encara més a les Illes.

Cotorra argentina

(*Myiopsitta monachus*)

Carpa

(*Carpa Cyprinus carpio*), la carpa és un peix d'aigua dolça que ha estat introduït a quasi tots els continents.

Gambusia o moixó

(*Gambusia affinis*), espècie introduïda per controlar les larves de moscard. És depredadora voraç de larves d'insectes, d'invertebrats i d'amfibis, i larves i alevins d'altres peixos.

Tortuga de Florida

(*Trachemys ssp.*), aquestes tortugues són comprades com animals domèstics i després són alliberades a la natura. Han arribat a s' Albufera i altres zones humides, on perjudiquen les espècies de tortugues pròpies de la zona.

Moix assilvestrat

(*Felis catus*), els moixos assilvestrats i els domèstics mal controlats, destrueixen una considerable quantitat d'aus. Quan poden arriben fins les colònies d'aus marines i els efectes són catastròfics, ja que poden provocar extincions.

Cranc de riu

(*Procambarus clarkii*), és un cranc d'introducció recent que s'ha estès de manera molt ràpida. El cranc de riu americà és un gran excavador que pot suportar llargs períodes de sequera fent caus en els marges sorrencs. La seva activitat excavadora és tan gran que quan és molt abundant fa tantes galeries que, fins i tot, pot arribar a esfondrar petits ponts. A determinades regions ha esdevingut una veritable plaga.

Formiga argentina

(*Linepithema humile*), La formiga argentina arribà per Sóller en els anys 50. Quan és present desplaça qualsevol altra espècie de formiga dins les àrees que ocupa, afectant també a altres invertebrats i ocasionant moltes molèsties.

Becut vermell

(*Rhinocophorus ferrugineus*), és un escarabat propi d'Àsia que afecta a les palmeres, fins el punt que és conegut com l'assassí de les palmeres. Es pensa que va poder arribar fa uns 15 anys d'Egipte, amagat entre les desenes de milers de grans palmeres datileres importades.

Fauna: més de 300 espècies endèmiques 99% són invertebrats

Rèptils 2 espècies

- *Sargantana balear*
24 subespècies
- *Sargantana pitiusa*
21 subespècies

Insectes 160 espècies

Menorca 21 endemismes únics (flora)

Mol·luscs 40 espècies

Crustacis 30 espècies

Flora: 124 espècies endèmiques 173 tàxons

1. Sopa de lletres

Cerca el nom de 5 endemismes animals i 5 endemismes vegetals.

C B E T C I M E C R I T Y F E R R E R E T
 D E S C A R A B A T D E S A N G T O Y E G
 I N M C M T Ç U R G O R A G W L R R T T E
 D W V I O L A P A T I A B T A E E R N W N
 A R W Y B Q N V I R A H O K B A S E N I E
 L B U S Q U E R E T C O A L L A R G A U T
 E I T V B N L T I L L L E T R E R A I Q T
 R O P T Y W L C A R A G O L D E S E R P A
 A R A N T Y A W V O E S T E P A J O A N A

2. Uneix la foto amb el seu nom corresponent

Fauna:

Flora:

Ferreret

Caragol de serp

Virot petit

Marta Menorquina

Escarabat de sang

Sargantana balear

Estepa Joana

Maçanella

Col borda

Palònia

Peu de milà

Llampúdol bord

3. Completa els buits d'aquestes oracions

- Les _____ d'espècies per part de l'home a les nostres Illes, s'han produït des de fa molts d'anys.
- El procés evolutiu mitjançant el qual una espècie dona lloc a un altra és anomenat _____.
- Les espècies que només es troben a un lloc determinat, com podem ser cadascuna de les nostres illes s'anomenen _____.
- Les espècies introduïdes que es desenvolupen de forma massiva, arribant a desplaçar i inclús eliminar la presència de les espècies pròpies de la zona, s'anomenen _____.

4. Quins canvis s'han donat a les Illes Balears fins a la seva situació actual?

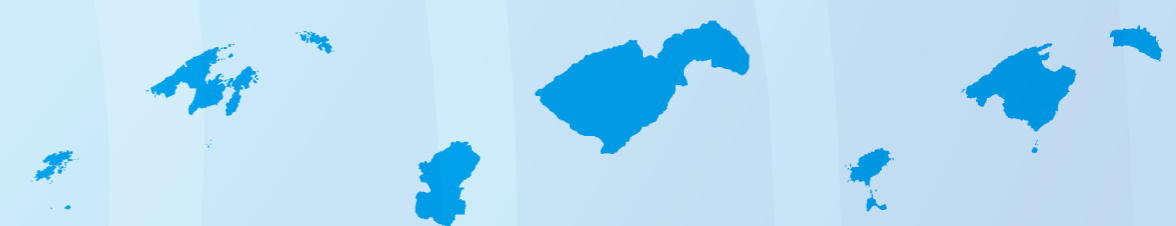

Als pares...

Ens adrecem a vosaltres com a responsables de l'educació i formació que rebran els vostres fills. La tasca formativa de l'escola es evident, i la seva responsabilitat educativa es innegable. Però també es cert, malgrat que sovint ho oblidem, que els pares constitueixen el pilar bàsic de l'educació dels seus fills, així com de la transmissió dels valors de respectar el nostre entorn i conservar la nostra fauna i flora. Per aquest motiu cal ser concients de la importància de la vostra tasca educativa.

Us imagineu com havia de ser el paisatge que contemplaven els primers pobladors de Mallorca? Si ho poguéssim veure , és segur que no reconeixeríem ni els indrets més destacats. El paisatge es tan diferent!!!

Imaginem la immensa majoria dels actuals camps de conreu, coberts d'una garriga espessa, així com els prats i les muntanyes cobertes d'alzinars.

Doncs aquest era el paisatge que els nostres avantpassats contemplaven.

ARA ÉS EL MOMENT DE GAUDIR, ACOMPANYANT I AJUDANT ALS NOSTRES FILLS EN EL DESCOBRIMENT I CONEIXEMENT DE TOTES AQUESTES PETITES MERAVELLES QUE ENCARA AVUI ENS QUEDEN, I CONSCIENCIAR-NOS TOTS DE LA NECESITAT DE LA SEVA PROTECCIÓ, I DE QUINES MESURES PODEM ADOPTAR PER AJUDAR A CONSERVAR EL NOSTRE ENTORN.

EDITA: CEMEX

DISSENY GRÀFIC: INTERLINEA

FOTOGRAFIA: CATALINA GUARDIOLA ROSSELLÓ

TEXTES: MARIA DEL CARMEN MUÑOZ MUÑOZ

ANA GONZÁLEZ TORRADO

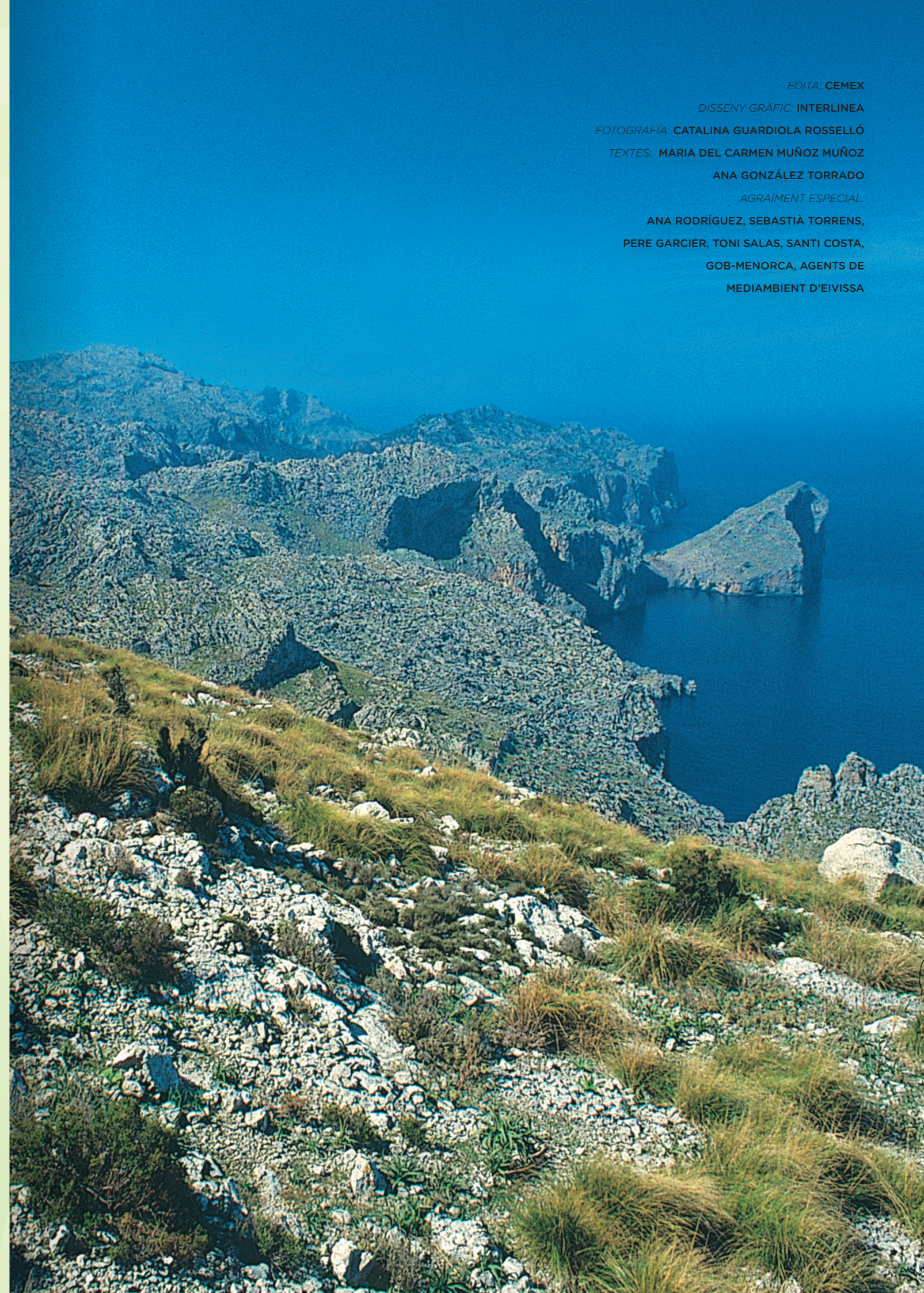
AGRAÏMENT ESPECIAL:

ANA RODRÍGUEZ, SEBASTIÀ TORRENS,

PERE GARCIER, TONI SALAS, SANTI COSTA,

GOB-MENORCA, AGENTS DE

MEDIAMBIENT D'EIVISSA

Endemismes de les Illes Balears

Les Gimnèsies

Menorca

Mallorca

Eivissa

Les Pitiüses

Cabrera

Formentera

GADMA
GRUP D'AMICS EN DEFENSA DEL MEDI AMBIENT

FUNDACION
CEMEX
ESPAÑA

